

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

16-8
1894

ՊԱՐԱԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ ԿԱՐԵՆԴՆԱՆԸ 5 ՓՐ. ԿԱՄ 2 ՐԲԼ. Ա. ՔԱՂԱՔԱՆԸ

Ուրիշ ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած է, ամբողջ 10րդ շրջանի (94 օգոստ.—95 մայիս) բաժնորդացինքն է 20 Փր. կանխիկ: Կարելի է նաեւ բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար ալ որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2½ Փր. հաշուելով: 1894 մայիս ամսին անդին չանցնելու պայմանով:
Նամակ և ծրար պէտք է չրկել հետեւեալ հասցեով. M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France)

Ժ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 13

1894 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 12

ՕԴՈՍՏՈՍ 31 (Հ. Տ.)

ՉՈՐԻՔՏԱՐԹԻ

Քաղաքային ԲՆ. և Երթ. օրթի

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերադարձունել հրատարակուած ձեռագիրները: Մանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Մանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիւ կարծէ. 1 գլխագիրը 2 սանդիւ:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պատրիարքական Տեղապահ Տ. Հմայեակ եպիսկոպոս. — Կ. պօլսի կեդրոնական բանտը. — Հայերի թիարքիա. — Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի Առաջնորդը. — Նամակ Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներէն (Ուսքըր). — Նամակ Պրագայիէն (Փոռուգ-Ալբա). — Խրտիվի ճանապարհորդութիւնը. — Թիարքիաէն լուրեր. — Մանուցումներ:

ՊԱՏՐԻԱՐԿԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀ Տ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

(Կենսագրական ակնարկ)

Տիար Արամհամ Ս. Այվազեան նորընտիր Տեղապահ Սրբազանի կենսագրութիւնը համառօտակի հրատարակած լուրերով «Ճէրիալի Երազել» լրագրին մէջ, նոյնը կարտադրուած Արմենիայի մէջ հետաքրքրիւններն համար:

Ինչպէս կը տեսնուի, Գեր. Հմայեակ եպիսկոպոս մինչեւ ջարդ իր պաշտօնաւարութիւններէն մէջ գովելի մի կացութիւն ունեցած է: Կը մտաւորէր որ նոյնը կարենայ պահպանել և Պատրիարքական Տեղապահութեան ներկայ ամենափափուկ դիրքին մէջ:

Մեր հասարակութեան համար նոր գէմք մը չէ Պատրիարքական նորընտիր Տեղապահ Տ. Հմայեակ եպիսկոպոս Գիմաքսեանը:

Նոր և բարձր պաշտօնի կոչման առթիւ անշուշտ կը հետաքրքրուինք ընթերցողք՝ Նորին Սրբազնութեան հրապարակային կեանքին մի համառօտ ամփոփումն լսել, զոր ահա կը փութամ օրը օրին ծրարել:

1845ին ծնած է Տէր Հմայեակ Սրբազան՝ Կոստանդնուպօլսոյ Ենի-գաբուի թաղը, և հետեւաբար այժմ 49 տարեկան է:

Աւագանի անունը Բարսեղ էր, և երբ պատանեկութեան առողջ հասակը թեւակոխեց, յերուսաղէմ գլխաւորեց, և Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան ժառանգաւորաց դպրոցը մտաւ:

Հոգեւոր Եւայի Պատրիարք տիրացու Բարսեղի յարմարութիւնը տեսնելով, շուտով սարկաւագութեան աստիճան տուաւ, լայց անձնական առողջութիւնը՝ տեղւոյն կլիմային անյարմար գալուն, Միաբանութիւնէն հրաժարած և ի Պօլսի եկած հաստատուած է:

Այդ միջոցին Մեծ Նոր խանին պղտիկ դրանը մէջ՝ աղբին երեւելի ուսուցիչները դաստարան սինեակ մի

բացած էին, ուր յաճախելով Գիմաքսեան կամ Սյազմալեան Բարսեղ Սարկաւագը, մեր ազգային ծանօթ և տաղանդաւոր գրագէտներէն թէր-զեան թովմաս Էֆէնտիէն հայերէն գրականութիւն և քիչ մ'ալ ֆրանսերէն ուսաւ, ինչպէս նաեւ Տիմիթրիոս Չօլաքիտէս Էֆէն մասամբ յունարէն լեզուն մշակեց:

Դասարանական շրջանը աւարտելէ յետոյ՝ Ենիգաբուի վարժարանին հայերէն բարձրագոյն դասի ուսուցիչ կարգուեցաւ:

Սոյն պաշտօնավարութեան մէջ քանի մը կտոր երկասիրութիւններ՝ Աղբերակունք մանկանց, Կաղանդի նուշը և այլ մատենիկներ պատրաստեց և հրատարակեց:

Այս 1869ին Ենիգաբուի ժողովրդեան ինդլանտ վարդապետ ձեռնադրուեցաւ Ս. Երուսաղէմայ Ամեն. Էկհայետեան Յարութիւն Պատրիարքէն, որ այն ատեն Կարնոյ Առաջնորդ ըլլալով ի Պօլսի հիւր կը գտնուէր:

Արեւոյնութիւնէն սկսեալ՝ քարոզիչ կարգուեցաւ թաղին Ս. Թադէոս և Ս. Բարթոլոմէոս Առաքելոց եկեղեցւոյն, և միշտ աթոռ ունեցաւ Պատրիարքարանի այլ և այլ ժողովոց մէջ:

Քարոզչական այս շրջանին մէջ, Ենիգաբուի թաղին աղջկանց փառաւոր վարժարանը կառուցանել տալու պատճառ եղաւ, ոյր աղագաւ ժամանակին Պատրիարքէն հարէ-փիլոն ստացաւ և ծայրագոյն աստիճան Ռոտովոյի հանգուցեալ Տ. Թադէոս Սրբազանէն:

Հայր Գիմաքսեան՝ միշտ գործունէութեան մէջ կուգէր գնել զինքը, այս պատճառաւ Պատրիարքարանի մօտ առանձին տպարան մը հաստատեց եկեղեցական կարեւոր գրքեր հրատարակելու համար: Եւ ահա 1874ին Լոյս կրօնական և բանասիրական հանդէսը ի լոյս ընծայեց և շարունակեց մինչեւ 1879: Այդ հանգիսին մէջ Գիմաքսեան Սրբազան կրօնական գեղեցիկ խորհրդածութիւններ և բանասիրական ընտիր յօդուածներ գրած է:

1876ին Պատրիարքական հրամանաւ Միջերկրական եղբարք կամ մօտերը գտնուող թեմերը այցելու հովուութեան և քննչութեան պաշտօն մը կատարելէն յետոյ, ուղեւորուեցաւ

մինչեւ յերուսաղէմ, և իւր ուխտը կատարեց. և ի վերադարձին իւր տպաւորութիւնները մասնաւոր հատորի մը մէջ ամփոփելով հրատարակեց:

1879ին Երզնկայի Առաջնորդ ընտրուեցաւ, և այս առթիւ Մէհտիսէի Յրգ. աստիճանի պատուանշանը ստացաւ Նորին Կայսերական Վեհափառութիւնէն:

Տ. Հմայեակ Սրբազան 1880 թուականին երջնկայիշատակ Գէորգ Գ. կաթողիկոսէն եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ, և Նորին Ս. Օծութենէն ընդունեց եպիսկոպոսական պնակէ:

Երզնկայի Առաջնորդական պաշտօնավարութեան մէջ՝ քաղաքին Առաջնորդարանը շինեց, հասարակաց գեղեցիկանաւորներ եկեղեցեաց պարտէզներէն զատելով, գեղեցիկ ծառերով զարդարեց և շրջապատը որմերով գոցեց:

Քաղաքին և թեմօրէից դպրոցները բարեկարգեց, եկեղեցիները պայծառացուց, Շողակաթի Ս. Գեորգայ, Ս. Կիրակոսի և Բաթալիճ Ս. Նիկողայոսի վանքերը վերանորոգեց:

Հուսկ ուրեմն Երզնկայէն 1 ու կէս ժամ հեռաւորութիւն ունեցող Ս. Ներսէս Հայրապետի մենաստանին մէջ Ներսիսեան գիշերօթիկ վարժարան մը բացաւ 40 աշակերտաց համար, թեմական գիւղերու քահանայ և դասատու պատրաստելու նպատակաւ, որոյ առթիւ հոգեւոր Գէորգ կաթողիկոսէն աղամանդաւորը լանջակիր խաչ նշանով վարձատրուեցաւ:

Գեր. Հմայեակ Սրբազան՝ երեք տարի անխանջ աշխատութեամբ և տքնութեամբ շարունակեց Ներսիսեան գիշերօթիկ վարժարանը, առանց պարտք մը ձգելու. ընդհակառակը շատ անգամ Ն. Սրբազնութիւնը՝ իւր կողմէն նիւթական մեծամեծ գոհ-գովութիւններ կընէր:

Այս ամեն ծառայութիւններն Երզնկայի վիճակին ընկէն յետոյ, անձնական տկարութեան պատճառաւ ստիպուեցաւ 1881ին հրաժարիլ Առաջնորդական պաշտօնէն, և Պօլսի գալով յԵնիգաբու քարոզչութեան պաշտօնի հաստատուեցաւ:

Սակայն Երզնկացոց թախանձանաց վրայ՝ անգամ մ'ալ դարձաւ իւր եպիսկոպոսական թեմը, և ժողովուրդն հոգեւորապէս միմիարեւել և քարոզչ

ներ խօսելէ և ընտիր գաստաւորներով տեղւոյն դպրոցները օժտելէ ետքը, խաղա հրաժարեցաւ Երզնկայի վիճակաւորութենէն և վերադարձաւ իւր ծննդավայրը ի մայրաքաղաք, ուր քարոզչական և ժողովրդական պաշտօններ ստանձնեց, և Ամեն. Յարութիւն Պատրիարքի օրով՝ կրօնական ժողովոց դերատեսակետութեան պաշտօնը վարեց ամենայն արժանաւորութեամբ:

Ի խնդրոյ յաւէտ ողբացեալ փափազեան Ստեփան Էֆ. Տ. Հմայեակ Սրբազան 1887. 1889ին Մայր վարժարանի կրօնադիտութեան բարձրագոյն դասերը կաւանդէր:

1887ին Պալլըքէսէրի և Պանտըրմայի միացեալ վիճակէն Առաջնորդ ընտրուեցաւ, լայց հրաժարեցաւ:

Այս ժամանակները Ռոտովոյի վիճակը թափուր էր:

Արմաշու վանահայր Ամեն. Տ. Խորէն Սրբազան Արքեպիսկոպոս՝ երբ Պատրիարք ընտրուեցաւ, Տ. Հմայեակ Սրբազանի գործունէութիւնը փորձելու համար ուզեց Նորին Սրբազնութիւնը Ռոտովոյ խրկել:

Նորին Գերապատուութիւնը համակերպեցաւ պատրիարքական հրամանին և 1889 յունուար 1ին Ռոտովոյ թեմաւորեցաւ Այցելու Հովուի պաշտօնով, և հուսկ յետոյ մարտ ամսոյն մէջ տեղւոյն Գաւառ. Ժողովոյ կողմանէ վիճակին Առաջնորդ ընտրուեցաւ:

Տ. Հմայեակ Սրբազան՝ իւր պաշտօնավարութեան առաջին տարին իսկ իւր գործունէութեան շրջանը ընդարձակելով՝ տեղւոյն ժողովոց և խորհրդոց վերականգնութիւնը փութացուց:

Սր. Յովհաննէս երկօճ վարժարանը կրթական նորագոյն ծրագրով բարեկարգեց, Ս. Թադաւոր եկեղեցւոյն մասնակի նորոգութիւններ ընել տուաւ: Տեղւոյն գերեզմանատունը որմամբակեց: Ռոտովոյի մէջ ի նորոյ Առաջնորդարան մը շինելու յաջողեցաւ: Ս. Յովհաննէս երկօճ վարժարանաց արտաքին ծիփերը ընել տուաւ և մանկապարտէզ մը հաստատեց:

150 տարեկանէ ի վեր Ռոտովոյի մէջ հաստատուած, լայց վերջերս առաւել և եւթ մնացած աղքատանոցն ի հիմանց վերանորոգեց 12 սենեակներով:

Տ. Հմայեակ Սրբազան՝ իւր հո-

վաճակա՛ն պաշտոնը միայն թեմազու-
խին վրայ չկեղծողնայնելով ուզեց
բոլոր թեմորէից վրայ տարածել :
Ուստի, ի Զօրութ՝ աղգային երկսեռ
վարժարանները շինեց :

1891ին Դարգանելի Ս. Գէորգ Ե.
կեղեցին վերաշինեց և օծեց, ինչպէս
նաեւ երկսեռ վարժարանը նոր ծրա-
գրով բարեկարգեց :

Նոյնպէս, Էղնէի Ս. Գէորգ եկե-
ղեցին կառուցանելով հանդիսաւորա-
պէս օծեց :

Ի Կէլիպօլս՝ 1890.92, Աղգային
երկսեռ վարժարանները վերակառույց
ի Սիւրբ Ստեփանոս վարժարանը վե-
րակառուեց : Ի Մալաթիա՝ Ս. Թորոս
եկեղեցին նորոգեց, տեղւոյն աղգային
երկսեռ վարժարանները նոր ուղղու-
թեան վերածեց : Եւ այսպէս 5 տա-
րին թէքերտաղի վիճակը պաշտօ-
նավարելէ զինի, 1893 օգոստոսի վեր-
ջերը՝ հովուական պաշտօնէն հրաժա-
րականը շրջեց ի Պօլիս անձնական
վատաւորութեանը պատճառաւ և
Պատրիարքարանի կողմանէ իւր հրա-
ժարականը ընդունուեցաւ :

Տ. Հմայեակ Սրբազան այս անգամ
ի Պօլիս գալով, կը վարէ Սամաթիոյ
Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ քարոզչութեան
պաշտօնը :

Նորին Սրբազանութիւնը՝ քարոզ-
չական առաջին ամիսներուն՝ մէջ Ս.
Գէորգ եկեղեցւոյ ներքին պայծառու-
թեան և բարեխաղաղման աշխատե-
ցաւ :

Այս տարի, 1894 մայիսի մէջ, Եր-
զնկայի Գաւառ. Ժողովը միահամուռ
քուէիւ վերստին Առաջնորդ ընտրած
էր Նորին Գերապատուութիւնը, բայց
առ տկարութեան հրաժարեցաւ և շա-
րունակեց իւր թաղին մէջ ստանձնած
հանապազօրեայ գործերը :

Սամաթիոյ Ս. Սահակեան և Ս.
Նունեան վարժարանաց տարեկան
120 ոսկոյ բացը գոյեցու համար՝ Նո-
րին Գերապատուութիւնը զիմեց կըր-
թառէր աղգային մեծատանց, և յա-
ջողեցաւ 70 ոսկիէ աւելի յանձնաձեռն
աղքատ ուսանողաց պաշտպան գրու-
թեամբ, թաղին վարժարանաց Պատ.
Հոգաբարձութիւնը քաջալերելու հա-
մար :

Վերջին աղետալի երկրաշարժի ատեն
որուն աղբեցութիւնը ամեն թաղերէ
աւելի Սամաթիոյ մէջ երեւեցաւ, Տ.
Հմայեակ Սրբազան առանց իւր ժողո-
վրդէն բաժնուելու, զանոնք թէ՛ հոգեւո-
րապէս թէ՛ նիւթ տալէս միութեանց վա-
րելով միանգամայն տեղւոյն աղքատները
ու կարօտեալները խնամող կղքատա-
լեանով Բնկերութեան նախագահութիւ-
նը, Նորին Գերապատուութիւնը կա-
րօտեալներու բաժնուած հացի և ու-
տեստի մատակարարութեան անձամբ
կը հսկէ մինչեւ ցարդ և առ հարկին
բարեպաշտ անձանց գլխութեանը կու-
չում՝ կընէ կամ անձամբ կը զիմէ :

Եւ այս ամեն ծառայութիւններն
ու աքնութիւնները հուսկ ապա գնա-
հատուելով Աղգային վարչութեան
խառն Ժողովոյն կողմանէ, չորեքշաբ-
թի օրուան ի Պատրիարքարան գու-
մարեալ Ժ. զովոյն մէջ՝ միաձայնու-
թեամբ Պատրիարքական Տեղապա-
հ

ընտրուեցաւ Նորին Գերապատու-
թիւնը Տ. Հմայեակ Սրբազան Դիմաք.
սեան, որ Պատրիարքարանի Ժողովոյ
մէջ ասկէց առաջ վարած պաշտօնե-
րով կարող և վարչագէտ եկեղեցա-
կանի համբաւը չահած է իրաւամբ :

ԿՊՈԼՍԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԲԱՆՏԸ

(Շաբ. 12րդ քուէն եւ վերջ)

Բանտարկելոյ հազուատ չարուիր
ընաւ երբեք : Եթէ բանտարկեալը
եկող գացող բարեկամներ կամ աղ-
գականներ ունի, ուզածը կը հաղնի.
Իսկ չունեցողը ընդհանրապէս հին,
կտոր կտորի վրայ կարուած վերաբ-
կու մը հագած է. նոյնպէս բանձալոյն
մը, որու մէկ կողմէն մարմինը կերակ-
ւ երբ մէկ կողմը գոցէ, միւս կողմը կը
բացուի. գլուխը բաց, սոքը բոկիկ,
ո՛չ չապիկ ունի և ո՛չ վարտիք, բակա-
յի չափ ոլիւնները վրան կը քալեն, ա-
ճառ չունի որ լուայ և լուացուի, վը-
րանին սոսկալի կերպով կը հոտի :
Ի՛նչ զղուելի և քստմնելի տեսարան
է. միթէ ասոնք մարդկային արարած.
ներ չե՞ն որ այսչափ թշուառութեան
կը մատուցին, մի յանցանք գործած
լինելուն համար. բանտարկութեան
նպատակն է յանցաւորները առանձ-
նացունել և ոչ մահուան գիրկը յան-
ձնել զանոնք...

Պարկելու համար անկողին չունին
կամ տախտակին վրայ կը պարկին
կամ աղտոտ, ոլլոտ, սեւ, ուրիշէ մը
ժառանգ մնացած և իրեն ամսուան մը
հացը ծախելով առած վերմակ մը կէսը
վրան կէսը տակն առնելով կը պարկին.
Ոմանք ալ քուրչէ անկողնի մը վրայ
կը պարկին ուր ո՛վ գիտէ որչափ
մարդիկ յաջորդաբար պարկած ելած
են : Ա՛լ դուք հաշուեցէք թէ ո՞րչափ
միկրօպներ կրնայ պարուհակել : Ասոր
մէջ պարկողը, ցորենները միշտ նըս-
տած, երկու եղունգին մէջ ոլլել կոտ-
րելով օրն իրիկուն կընէ : Անցած տա-
րի կայսերական իրատէ ելաւ որ բան-
տարկեալներուն հազուատ տրուի. լրա-
գիրներն ալ հրատարակեցին այդ
հրաման. սակայն մինչեւ այսօր դեռ
չէ գործադրուած :

Բանտին մէջ քանի մը գործերէ
գատ, ուրիշ ոեւէ գործ չկայ : Այդ
գործերու գլխաւորն է սրճապետու-
թիւնը. իւրաքանչիւր սենեկի մէջ
գաւթի օձաղիներ կան ուր սուրճ կի-
փեն. բանտարկեալներն. տիպաւած
են իրենց ստակով խմել : Երկրորդն
է ձիկի քաշաւի կամ կերակուր ծա-
խելը : Երրորդը՝ գոնապանութիւն ընելը.
Բանտարկելոյ այցելութեան եկողնե-
րէն տասնական փարա կառնեն դռնա-
պանները, իրենց մարդիկը կանչելու
համար : Զորքողը սենեկապետութիւն.
Իւրաքանչիւր սենեակ սենեկապետ ու-
նի. երբ նոր մարդ գայ, անոնց ոմանց-
մէ տակ կառնեն, պարզապէս կը կու-
ղպտեն. այս գործերուն տալալիքն
անունը կուտան : Այս գործեր կընեն
անոնք որ գալաւալայի (սնապարձ)
են. գալայն, զէնք ունին, մահուան կամ
15 տարի բանտարկութեան պատիժ

կունենան, մարդ կը զարնեն, կեան-
քէն ձանձրացած են. աւելորդ է ը-
սել թէ թիւրքեր են ատոնք. պա-
տուաւոր մարդիկը իրենց ճիրանե-
րուն են թարկելով, անոնցմէ կառնեն
ինչոր ուզեն. եթէ չիտաս, բռնութեամբ
կառնեն, կը գողնան, կը ծեծեն, կը
զարնեն, ամեն տեսակ խայտառակու-
թիւններ կընեն : Եթէ հարուստ ես,
աչքերնին դրամիդ է. եթէ քիչ մը ե-
րիտասարդ ես, պատուիդ է : Հոս այն
տեսակ բաներ կան որ գրիս առաջ
չերթար գրելու... Այստեղ զէնք չու-
նեցող չկայ. Տաճիկներուն գրէթէ ա-
մենքն ալ զէնք ունին. Գրիստոնեայ-
ները չունին և եթէ իրենց մէջէն ու-
նեցող ալ գտնուի, չուտով կը մատ-
նուի և ամենածանր պատիժ կը կրէ.
Եթէ թիւրքերուն վրայէն զէնք ելնէ,
անոնք անպատիժ կը մնան : Պաշտօ-
նեայները գիտեն թէ ո՞ր ուրիշ զէնք
կայ կամ ո՞րու քով կը գտնուի. բայց
գիտնալով մէկտեղ աչք կը գոցեն : Օ-
րէնքով արգելուած է բանտին մէջ
զէնք մտցունելը. սակայն դուրսը չը-
գտնուած տեսակը հոս կը գտնուի :
Ուսկի՞ց կուգայ. — Կաշառակերու-
թիւնը գոց դուռներն ալ բանալ կու-
տայ :

Բոլոր քաղաքակրթուած երկիր.
ներուն մէջ բանտարկեալներուն ձրի
գիրքեր կուտան կարգաւոր. այստեղ
ընդհակառակն է, գրէթէ արգելուած
է կարգաւոր : Բարեկամներուդ գիրք
մը կապարես, կը բերեն, բայց
դռնէն ներս չմտնել, կը մնայ ամիսնե-
րով. ուզելով թախանձելով չեն տար.
Կամ կատիպուիս յետ զրկել կամ 5
շրուշնոց գրքի մը համար 5 շրուշ
ալ կաշառ կուտաս որ ներս բերուի :
Եթէ գրքին տեղ զէնք ըլլայ, դիւրու-
թեամբ ներս կը թողուն (անշուշտ
Տաճիկներուն համար միայն). մար-
դիկն ալ փոխանակ կը թուելու, ոճրա-
գործ, գող, սրիկայ կըլլան : Բանտին
սնորհէնութիւնն ալ արդէն այդ տե-
սակ մարդոց գործ ընել կուտայ. քրիս-
տոնեայներուն ամենեւին արտօնու-
թիւն չտար և սովորութիւն ալ եղած
չէ, չկրնար տալ որովհետեւ թիւրքե-
րը կեննեն կը զարնեն, իրենք ընելու
են : Ի՛նչ չնչին բաներու համար մար-
դիկ զարնուած են և հարցնող փըն-
տուղ չէ եղած : Ասոնք գրէթէ ամեն
օր աչքերնուս առջեւ տեսնելով, գրէ-
թէ ամեն վայրկեան սոսկումով և վը-
տանդի մէջ անցուցած ենք :

Բանտին սնորհէնը մոլեռանդ և
քրիստոնեայներուն չափազանց հակա-
ռակ մէկն է, միջնաւանդ յեղափոխա-
կան համարուած Հայերուն. սոստիկ
ատելութեամբ կը նայի մեր վրայ, տե-
սակ տեսակ զրկանքներ և բռնու-
թիւններ կընէ և անուղղակի կերպով
ալ կը խրատէ, կը դրդէ այն անպարձ
վայրենի ոճրագործներուն որ խնդիր
հանեն մեզ զէնք և մեզ ճնշեն : Ան-
ցեալներ սենեկապետին մէկը, ամե-
նաչնչին բանի մը համար, խաչ, հա-
ւատք, օրէնք հայհոյեց մեզ զէնք. նոյն
միջոցին ձայն հանեցինք. սակայն հե-
տեալ օրը սնորհէնին զանգատեցանք.
բայց ի՛նչ օգուտ երբ ամենքն ալ միե-
նոյն գաղափարի մարդիկ են...

Կառավարութիւնը հրատարակել

կուտայ չատերուն համար թէ իբրեւ
քաղաքական յանցաւոր բերդարդե-
լութեան պատիժ վճռուած է. բայց
անտանելի կերպով թիապարտութեան
պատիժ կրել կուտայ և երկար տարի-
ներէ ի վեր մութ խոնաւ մթնոլորտի
մէջ, ամեն տեսակ թշուառութեանց և
խեղճութեանց մէջ կը թողու : Ասոր
զէնք քանի քանի անգամներ բողո-
քուեցաւ. մինչեւ անգամ երբ կեսա-
րացիները Բնկերութէն հոս փոխադ-
րուեցան, անոնց հետ միանալով հաց
չառնելու խնդիր մը հանեցինք. սա-
կայն սնորհէնը բարկանալով զոյգ
զոյգ շղթայեց մեզ, երեք օր անօթի,
ծարաւ, առանց անկողնի գնդան —
բոլոր դրաւ մեզ : Բայց քանի մ'օր
վերջ խոստացաւ իրենց աքսովայրեր
շրկել և իրօք ալ զրկեցին մէկ մասը :
Նախկին քաղաքական մը

ՀԱՅԵՐԻ Ի ԹԻԻՐԻՒՄԻ

Նախորդ թուով հրատարակած էինք
թէ Պատրիարքական Տեղապահ Սրբ-
բազանը Կ.պօլսի եպիսկոպոսները ժո-
ղով հրաւիրած էր օգոստ. 18/30ին
Հայրենիքէն կը տեղեկանանք որ Տ.
Մելքիսեդեկ, Տ. Բարթողոմէոս, Տ.
Վահրամ Մանուկեան և Տ. Աբրահամ
Մամիկոնեան եպիսկոպոսներն ուլ ա-
տեն ստացած լինելով իրենց հրաւի-
րագիրներ, չեն կրցեր ներկայ գլու-
նուիլ այդ տեսակցութեան ժողովին և
գրաւոր կերպով պատասխանած են :

— Ինչպէս Յոյների, Կաթողիկէ Հա-
յերի, Պուրկաների եկեղեցիներին և
Հրեայների սինակոկային մէջ, նոյնպէս
և Հայերի Գումգալուի Մայր. Եկեղե-
ցուն մէջ հանդիսաւոր մաղթանք կա-
տարուեր է Սուլթանին համար օգոստ.
19/31ին, անոր գահակալութեան
18րդ տարեդարձին առթով :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՆԻ ՆԵԿԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Վեհափառ Կաթողիկոսը արքե-
պիսկոպոսութեան տիպոսը շնորհեր
է Պարսկաստանի (Սպահան) և Հընդ-
կաստանի Առաջնորդ Գեր. Եսայի եւ
պիսկոպոսին :

Ն Ա Մ Ա Կ

ԱՄԵՐԻԿԱԻ ՄԻՍՅԱՆ ՆԱԶԱՆԳՆԵՐԷՆ

Ուսթըր, 27 օգոստ. 94

Երէկ, կիրակի, Ուսթըրի մէջ կը
տիրէր արտակարգ ոգեւորութիւն մը.
Հայերիս տաղաւարական տներէն Ս.
Աստուածածնայ և խաղողի օրհնու-
թեան տօնը կատարուեցաւ Ս. Փրկիչ
եկեղեցւոյն մէջ ստուար բազմութեամբ :
Պատարագին էր նախորդ Հոգեւոր
Հովիւ Արթ. Տ. Յովսէփ Վ. Սարաճեան
որ յատկապէս հրաւիրուած էր Ու-
սթըրի թանգարանի տեսչութեան,
նոյն թանգարանի Չրդ տաղաւարձի
հանդէսը այդ օր կատարելու առթով :
Պատարագիչ Հայր սուրբը խօսեցաւ
աւուր պատշաճ քարոզ, բացատրե-
լով օրուայ տօնի սրբութիւնը և հայ-

Իբրեւ
արգել
բայց
թեան
տարի
լորտի
անց
և
Ասոր
բողո
կեան
խաղ
լ հաց
բ. սա
Գոյգ
նոթի
ան —
մ' օր
այրեր
մասը
աւր
էինք
Սըր
ը ժո
30ին
որ Տ.
ս. Տ.
համ
ուշ ա
բաւի
գլու
վին և
ն և
կ Հա
րին և
յնպէս
կեղե
ք կա
գոստ
թեան
նի
որքե
որհեր
Հընդ
այի և
նրէն
94
էլ կը
ւն մը
էն Ս.
հնու
թիկէ
եամբ
գետը
ճեան
Ուս
նէն,
արծի
թիով
եցաւ
տրեւ
հայ

կական սովորութիւնը խաղող օրհնէ
քի մասին :
Թանգարանի Զրդ տարեգարծի
հանդէսը շատ փառաւոր եղաւ : Եկե
ղեցոյ ժողովարանն արտաքոյ կար
գի շքեղութեամբ զարդարուած էր :
Ընդարձակ բեմին վրայ դրած էին
գրադարան գափնիներով և ծաղիկնե
րով շրջապատուած ուրոյ վրայ կը փայ
լէր Հայոց սիրելի Հայրիկի մեծադիր
պատկերը պսակազարդ, նոյնպէս
պատերի սիւններին վրայ պսակապատ
գրուած էին Հայաստանի հին և նոր
մեծ մարդերի պատկերներ և Հայաս
տանի գրօյակներ, Հայաստանի նշա
նակք և այլն : Բեմին ճիշդ առաջը
գրուած էր մեծ գրասեղան որու վրայ
կարգաւ գրուած էին ընտիր գրեանք
և թանգարանի ստացած լրագիրներ
ըր. կուգեմ այստեղ թուել այդ թեր
թեր, մի գաղափար տալու համար
Արմէնիայի ընթերցողաց Ուսման
թանգարանին վրայ : Արմէնիան կազ
մեալ տարեկան մը գրքերուն մէջ
գրուած լինելէ զատ, գրուած էր նաև
թերթէն լրագիրներ շարքին մէջ
կարգաւ կային Լ'Արմէնի, Արեւելք,
Հայրենիք, Մշակ, Արեւելեան Մա
մուր, Մուրա, Հանդես աւստրեայ,
Հնչակ, Հայք և Պատկեր. բոլորն ալ
ծաղիկներով զարդարուած : Ասանցմէ
զատ, մօտ երկուամիս առաջ Արարա
տին ալ բաժնորդ գրուած է, այլ ցարդ
չէ ստացուած (1) : Մի նկատելի պա
կասութիւն կար երկու գլխաւոր
թերթերի, Արմազանք և Նոր Դար
առաջինը կստացուէր անցեալ տարի
այլ չենք գիտեր նախորդ գրադարա
նապետը ի՞նչ գիտումով դադարեցու
ցած էր : Ուրախ ենք որ Թանգա
րանի միութիւնը նկատելով այդ պա
կասը, որոշած է ստանալ :
Հանդէսը սկսեց ժամ 6 1/2ին ի
ներկայութեան 400ի չափ երկուեւ
բազմութեան մը. կուսակցութեանց և
աղանդոց հակառակադէր ոգին տեղի
տուած էր կրթութեան և լուսաւո
րութեան տօնին : Երգուեցան օրուայ
յարմար երգեր և առնանախօսներ պար
զեցին թանգարաններին տալիք մեծ
օգուտները. խօսեց նաեւ Արթ. Հայր
Սարաճեան թանգարանի մասին հա
մառատակի և իրեն խօսքը դարձուց
իրեն հրաժեշտի ողջունին և այդ առ
թով խնդրեց ժողովուրդէն միայն մի
բան ի վարձատրութիւն իւր 4 տա
րուայ դժուարատար աշխատութեան
(2). այդ է անվիանդ պահել հայու
թեան ոգին այս օտար երկրին մէջ
ուր ամէն քայլափոխին վտանգներին
ենթակոյ է, հաստատ պահելով բո
նիւն :
(1) Զարմանալի է որ ամեն կողմէ ալ
այդ պահեցող կը կրկնեն Արարատի բաժ
նորդները : Զենք հասկնար թէ ի՞նչ է
պատճառը այդ անխնայութեան :
ԽՈՐԷ. ԱՐՄ.
(2) Ինքն լինելով առաջին Հովիւ, իւր
օրով շինուած է Աւսթրիոյ Ս. Փրկիչ եկե
ղեցին պանդուխտ խեղճ Հայերով և ան
յողովուրդ հաստատաւորութիւնով : Թաւ
գարանի հիմնադիրն է նաեւ Հայր Սուր
բը, ուսումնասիր պին Միլան Արքեպի
սի թական օգնութեամբը որ նոր սկսած
ատեն դրամ փոխ առած է :

լոր սրբազան օրհնքները և սովորու
թիւնները, բնաւ մտիկ չընելով օտա
րամոլներին և օտարասէրներին խոր
թաղուցիչ խօսքերին. և ներողութիւն
խնդրեց ամեն անոնցմէ որոց հա
րուածած էր իր խօսքերով իր
պաշտօնավարութեան միջոցին : « Իմ
խիղճս հանդարտ է, ըսաւ. թէեւ ես
հարուածներ տուած եմ ասոր
անոր, այս խումբին այն խումբին դէմ,
դուք ալ գիտէք որ ես անձնական ոչ
մի քէն և չաճ չեմ ունեցած, այլ իմ
պաշտօնս, իմ դիրքս ինձ կը պարտա
ւորեն ամեն անգամ երբ առիթ պա
տահի, կուռիլ և հարուածել ամեն օ
տարամուտ և ազգակործան գաղա
փարներ որոնք կսպառնան հայ եկե
ղեցոյն և հայութեան ոգին շլատե
լու » : մեծադիրը ծափահարու
թեամբ ընդունուեցան իւր խօսքեր :
Վերջին խօսքը այժմեան հոգեւոր Հո
վիւ Արթ. Տ. Մաղաքիա վ. Տէրու
նեանինն էր որ խօսեց գիտակցու
թեան վրայ որ կը գոյանայ մաքի
զարգանալով, կարգաւ ընտիր
գրուածքներ :
Թանգարանի միութիւնը նկատ
թանգարանին արտադրել տուած էր
մեծ Հայերի պատկերներ և ծախու
հանեց հանդիսականներին մէջ. այս
պատկերներ էին վեհափառ Հայրիկի,
Բաֆֆիի, Գամառ Քաթիպաի (Պատ
կանեցի), Արմուշու, Լորիսի, Տէր
Ղուկասովի և Լազարէֆի պատկերնե
րը. որոնցմէ գոյացաւ 38 տալէր :
Հանդէսը վերջացաւ ժամ 9 1/2ին
ոգեւորիչ տպաւորութիւն ձգելով հան
դիսականներին վրայ, որմէ կը յու
սանք թէ ներկայ տարւոյն մէջ աւելի
մեծ զարկ պիտի առնէ Ուսման
Հայոց թանգարանը, մի կողմէ լիան
գարանի անգամներ և ընթերցողնե
րի ջանքով նոր և լաւ գրքեր գնելով
և միւս կողմէ, եթէ հաճին, հայ հեղի
նակներ իրենց հրատարակութիւն
ներէ մի մի նուէր զրկելով : Մենք այն
գաղափար չենք պաշտպաներ որ
ժողովուրդը ձրիի վարժուի, այլ
նկատի առնելով Ամերիկայի Հայերի
ընդհանուր գործաւորական վիճակը,
չենք ալ կարող պահանջել որ նա ան
պատճառ գնէ ամեն գիրք :
Ամերիկայի մէջ Ուսմանը զատ
շատ տարիներ առաջ Նիւ Եօրքի մէջ
կայ հաստատուած մի թանգարան որ
մեծ ծառայութիւն կը մատուցանէ
Հայերին. բացի Նիւ Եօրքէ, Ամերի
կայի գանազան նահանգներին մէջ
ցրուեալ Հայք ալ կօգտին անկէ :
Փրովիտէնի մէջ Ազգ. Տնտեսական
Միութեան մասնաճիւղն ալ կը ջանայ
մի թանգարան հիմնել որու յաջողու
թիւն կը մաղթենք : Սէնթրալ Թիւր
մէջ արդէն սկսած է :
Թէեւ մեր նիւթէ դուրս, այլ ի
գէպ է հոս յիշել թէ Մշակի մէջ մի
ազգ կարգացինք որ մի ոմն N. Cara
petian կը հրաւիրէ հայ հեղինակներ
իրենց երկերէն տալ նուէրներ Ամե
րիկայի պանդուխտներին. և տուած է
իր հասցէն, թղթատարական տան մի
տուփի թիւ : Թէ հոս Ուսմանի և թէ
Նիւ Եօրքի կամ Փրովիտէնի
թանգարանները տեսչութեանց մէջ

անծանօթ է մի այդպիսի անձնաւորու
թիւն : Հետեւաբար եթէ լինին այնպիսի
նուիրողներ, աւելի ուղիղն է որ զըր
կեն իրենց նուէրներ ուղղակի Հայոց
Թանգարանին, Ուսման Հայոց եկե
ղեցոյն հասցէովը որ է
Armenian church
Lawrel St.
WORCESTER MASS.
(Et. Unis d'Amérique)
Ա.
ՆԱՄԱԿ ՊԵՏԻԼԻԱԿԵՆ
7 յուլիս 1894, Գրուգ-Ալթա
(Ռիօ-Վրանդէ դօ Սուլ)
(Շար. 12րդ բուհն եւ վերջ)
Այժմ տեսնենք թէ յեղափոխութիւ
նը տակաւին երկար պիտի շարունակուի
թէ ո՛չ :
Երկրիս այս ներքին կռիւները վեր
ջացելու մասին շատ անգամ զանազան
խօսքեր և առաջարկութիւններ եղած են.
բայց շատ մը առարկութիւններով ցօրս
հնար մը չը գտնուեցաւ : Իսկ այժմ չը
նայելով որ յեղափոխական շարժումները
դեռ հաստատ են և արիւնհեղութեամբ
ընցուն, այսու ամենայնիւ թերեւս շատ
չ'երկարին. աչքի առաջ ունենալով երկ
րիս արդի անձուկ վիճակը :
Թուէս երեք տարի յառաջ, տակա
ւին յեղափոխութիւնը չծագած, մէկ
լիկուայ (1 1/4 ժամու քառակուսի հե
ռաւորութիւն) դաշտի մէջ միջին հաշուով
մօտ 2000 արջառնեղու և ձիերու նա
խիր մը կը գտնուէր. այժմ այդ գաշտե
րը միանգամայն ամայի դարձած զրկուած
են անասնոց այն ջուրներէն, այն աս
տիճան որ հիմա տասնեակ լիկուաներ
քաշել պէտք է, որ մէկ արջառ և կամ ու
թէ ընկած ձի մը մարդուս աչքին զար
նուի. ասոնք ամենքն ալ սպառեցան ա
ռանց տիրով կամքին և առանց մէկ
ստակ վճարուելու :
Թէ՛ յեղափոխականներն և թէ՛ կառա
վարութեան բաւակները ձեռքերնին հա
տածը հաւաքեցին և գինւորին կեր ըրին.
իսկ այժմ այդ մասին երկու թշնամի բա
նակներու մէջ ալ սարսափելի խեղճու
թիւն կը տիրէ : Նախ որ ամենքն ալ
ձիաւոր էին (արդէն Ռիօ-Վրանդէին իր
աչքը ձիու քամակին վրայ կը բանայ),
այժմ ոտքով քաշելու սովոր չը լինելով և
մերկութեան ու անօթութեան չը գիմա
նալով դասալիք կը լինին : Օր չկայ որ
քաղաքս դասալիքներու խումբեր չը հաս
նին, բարձրագոյն իրենց անտանելի կա
ցութիւնը պատմելով : Այժմ ըսենք թէ
քոյով բաւականանան, վաղը այդ քիչն ալ
կըլնինայ, այն ատեն ի՞նչ պիտի ընեն, ան
չուշտ յեղափոխութիւնը ինքն իրեն պի
տի վերջանայ. ուրիշ հնար չկայ : Նոյն
պէս հասարակութեան ապրուստի վի
ճակն ալ խիստ ծանրացած է, հարիւ
րաւոր չէն տներ այսօր փակուած են.
էրկի մարդիկը կուրծքներուն մէջ, ուսնք
ողջ, ուսնք մեռած կորուսած են, ընտա
նիքներն ալ իրենց ունեցածներէն զրկուե
լով, այժմ իրենց օրական պարէնը մու
րացկանութեամբ կը հայթայթեն :
Նահանգիս կացութիւնն աւելի վատ
թար վիճակի մը ենթարկուած են Պա
րանա և Սանթա Կաթարինա նահանգնե
րը. ասոնք արդէն նահանգիս կարողու
թիւնը չունենին. երբ յեղափոխութեան
հոսանքներէն ալ ծածկուեցան, կատարե
լապս ու երակ դարձած են : Արդէն Գո
մէսինոյն Սանթա Կաթարինան վե
րադառնալով գլխաւոր պատճառը զօրոց
ճարակ չը գտնեն էր : Տեղա այժմ նոյն
նահանգէն քանի մը հանրապետական
գինւորներ հասած են որք երբ իրենց կրած

թշուառութիւնը կը պատմեն, մարդս բա
լոր մարմնով կը դողայ : Շարաթներով
անօթի կը մնայինք կըսեն. երբ հանդի
սելի մեզ սատկած ձի մը, միսն հում հում
խփոյն կը լափէինք. շատ անգամ չոր կա
շիի կտորներ ջուրի մէջ կակղեցնելով,
կրակի մէջ խորովելով կուտէինք, կըսեն :
Արդէն շատ մարդիկ անօթութենէն մե
ռած են : Զինւոր մը այս վիճակի մէջ ի՞նչ
սիրտ պիտի ունենայ և ի՞նչ պէս կուր պի
տի ընէ :
Երկար միջոց պէտք չէ. եթէ 7-8 ա
միս ալ յեղափոխութիւնը տեղերս չա
րունակուի, այս նահանգն ալ միեւնոյն
վիճակի պիտի ենթարկուի : Ասկա ա
նանկ պարզ ու յայտնի է, ինչպէս լոյսը :
Ահա յեղափոխութիւնը տեղերս եր
կար ժամանակ չը շարունակուելուն միտք
միջոցը :
Ուրիշ գէպերը ուրիշ անգամ :
ԱՐՄԵՆԻՈ
ԽԵՏԻՎԻ ԶՍԵՆՈՐՈՒԹԻՒՆԸ
Եղիպտոսի խըտիվը սեպտ. 8ին
հասած է Հոլովմ ուրիշ անմիջապէս
գնացած է Նափոյի : Սեպտ. 10ին
Պրինտիլի հասած և նոյն երեկոյն
անկէ չոգենաւ նստած է Ալեքսանդ
րիա երթալու համար :
ԹԻԻՐԵՆԱԿԵՆ ԼՈՒՐԵՐ
Հոլանտաի և Թիւրքիայի միջեւ մի մի
ջադէպ ծագած է : Հոլանտաի և Եոսէտի
օսմ. դեսպան Գարաճա փաշան մեռած
լինելով, Բ. Դուռը մտադիր է այժմ ա
նոր յաջորդ չընել, այլ Հոլանտաի և
Եոսէտ-Նորվեգիայի դեսպանութիւնն ալ
յանձնել Պէթիգի օսմանեան դեսպանին :
Բ. Դրան այդ մտադրութիւն տհաճու
թիւն պատճառած է Հոլանտաի կա
ռավարութեան որ իր յատուկ դեսպանն
ունի Կ. պոլսի մէջ : Թիւրքերը համաձայ
նուելու համար կը պահանջեն որ իրենց
ալ թոյլտուութիւն լինի Բատուրի մէջ
ընդհանուր հիւպատոսութիւն հաստա
տելու : Ասկէ 2 տարի առաջ Վէլի սէք
անուն մի երիտասարդ զրկուած է Բատու
րի օսմ. ընդհ. հիւպատոսի պաշտօնով :
բայց իր պաշտօն գործադրելու արտօնա
գիրը (exequatur) տրուած չլինելով հո
լանտական կառավարութեան, ութ ա
միս վերջ իրբեւ թէ արձակուրդի հրա
ման ստանալով վերադարձած է Կ. պոլս
ուր կը շարունակէ դեռ իր արձակուրդ
(congé) :
Կ. պոլսի երկրաշարժէն վնասուած
ներին օգնելու համար Փարիզի մէջ կազ
մուած Յանձնաժողովը, օգոստ. 30ին
նոյայլի մարքիզին նախագահութեամբ
կազմած վերջին նստին մէջ տեղեկացրէ
որ Փարիզի մէջ հանգանակութիւնների
գումարը հասեր է 266,000 ֆրանգի որի
վրայ պէտք է աւելցուեն 300,000 ֆրանգ
նազան քաղաքներին մէջ եղած հանգէս
ներէն գոյացած հասոյթը որ 20,000
ֆրանգէն աւելի կը լինի : Յանձնաժողովը
որոշել է որ այս վերջին գումարի կէսը
գնադատման միջոցով բաժնուի միայն
Ֆրանսացիներին որովք Կ. պոլսի մէջ կը
գտնուին և իրենք ալ վնասուած են եր
կրաշարժէն :
Զմուռնիայի Ռաշա քաղաքին մէջ,
որ իր կապերտներով հռչակուոր է, օ
գոստ. 15/27ի գիշերը մի մեծ հրդեհ ծա
ղելով, 3800 տուն և խան և 12 մզկիթ
ամբողջովին մոխիր դարձած են : Հայե
րի և Յոյների եկեղեցիներ ալ վարժարանն
ալ այրուած են : 12 թուրք և 4 քրիս
տոնեայ մեռած են վրատակներին տակ
մնալով : Կապիտալի պատրաստութեան

4000 գործասեղաններէն 500ը միայն ա-
շատուած են. մնացածները այրուել են.
Նշած նիւթական կորուստը 500,000 օսմ.
ոսկիէն (23 ֆր. է օսմ. ոսկին) աւելի կը
հաշուուի: Աղէտը շատ մեծ է Ուշագի
համար և անմիջական օգնութեան կը կա-
րօտին: 15,000 հոգի մնացած են բաց
օդին մէջ:

ԵԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ Է
ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՐԻՐԱՄԵԱՅ (1794-1894)
ՅՈՐԵԼԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Այս պատկեր որ «Հանգես Ս.Ը
սօրեայ» ի խմբագրութիւնը հրատա-
րակած է ներկայ 1894 թուականի
Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւորու-
թեան դարադարձը լինելուն առթոյ
մեծ միածալ գիրքով է լուստարի
(phototypique), որի մեծութիւնն է
50 × 35 սանտիմետր, տպուած 70 ×
45 սանտիմետր քարտին (carton)
վրայ այլ և այլ բնագրով: Մէջ տեղը
գրուած է հայ լրագրութեան հիմնա-
դրին Տ. Յարութիւն Գէորգ. Ծմաւո-
նեանի պատկերը, և բոլորաբար
1894ին հայերէն լեզուով հրատարա-
կուող բոլոր լրագիրները իրենց խմբ-
ագրագիտներու պատկերներով:

Գինն է 1 րբ. 50 կպկ. կամ 4
ֆրանգ, ճանապարհածախսով միասին:

Սոյն առթիւ կը յայտնենք որ լոյս
տեսած է նաեւ

Գալիկքեան չ. Գ., Պատմու-
թիւն հայ լրագրութեան ի սկզբանէ
մինչև մեր ժամանակը: Հտր. Ա. 1794-
1860. մէկ լուստարի պատկերով:
Վիէննա Միլիթարիան տպարան 1893:
Գին՝ ճանապարհածախսով՝ րբ. 1 կամ
2 ֆր. և 50 սանթիմ:

Վերոգրեալ պատկերն ու գիրքը
ստանալու համար, գումը վիէննա
Միլիթարիան Պատուարժան Միա-
բանութեան որ հրատարակած է զա-
նոնք:

Կարելի է նաեւ ստանալ զանոնք,
գիմելով Արմենիա խմբագրութեան:

ԳՅՈՒՆԻ Կ ՏԵՕԲՄԷՃԵՆ

Յաճախատար — Գործակալ
ամեն տեսակ

Գրական եւ Տպագրական արտադրութեանց
Էմ. Էմ. Էմ.

Հաստատեալ 1890 թ. Ռուսոմոյ

Պատիւ ունիմ ծանուցանել Պուլ-
կարիայ եւ Ռուսիայի Ս. Ս. Ս. Ս. Ս. Ս.
ժամանակ Պատուարժան Հոգարար-
ձութեան, որ գլխաւորական 94.95 տո-
շըջանին տոթիւ պատրաստած եմ լա-
ւագոյն ու զիւրուայց դասագրոց
մեծարանակ միւրք մը, և փութով
ու գոհացուցիչ պայմաններով կը հայ-
թայթեմ զայն. փափաքողաց նա-
խագէս կը յղուին նմոյշներ, ամէն մէկ
օրինակի համար 1 ֆրանգ նամակագրոշ-
մի փոխադրէն:

Հասցէ՝

K. Deukmedjian
(Bulgarie) ROUSTCHOUK

ԵԱՆՈՒ ԳԻՐԳԵՐ

Հետեւեալ գիրքերը կարելի է ըս-
տանալ Արմենիա խմբագրատունէն
իրենց առջեւ նշանակուած գիներով
որոնց մէջ հաշուուած է և զրկելու
փոստի ծախքը:

Արժէքը կանխիկ վճարուած՝ գիրք
զրկուի:

Հ. Կղեմէս Վ. Սիւլիկեան, Դասա-
տոյնքիւն Ռուսիանու դրամոց (Մէկ
լուստարի տպարանով, վեց
փմատիւ տախտակք — 79 պատկեր
—, և 53 պատկերք ի բնագրին, ու
րոց մէջ կան բազմաթիւ չհրատարա-
կեալներ: Մեծ 8՝ երես Ժ. 2+88+32).
Վիէննա 1892: Գին 7 ֆրանգ:

Խօսք Վասն Հայրենասիրտներուն
Բ տպագրութիւն 60 սանթիմ:

Հայկակ Էկինեան, Կոկիսեք
ճետր Ա. Ն. Երբ. 1890 (Հեղինա-
կին ընտիր մէկ բանաստեղծութիւնն
է այս արձակ գրուած): 30 սանթիմ:

Վ. Փափագեանց — Պատկերներ թիւր-
քահայերի կեանքից (Հեղինակին 11
հաւա Նաւարի վէպիկները): 4 ֆրանգ:

Բ. Յ. Վարդուհեանց. ԴԱՅԼԱՅԼԻ
Դրուագ Ա. (Հեղինակին յատուկ ոճն
եղող ճարտար բանահիւսութեամբ և
գրաբար լեզուով գրուած ոտանաւոր-
ներ են Աստուծոյ արարչագործու-
թեան հրաշայիքներն պատմող): Գինն
է 75 սանթիմ:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ա. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՏՈՒԹԵԱՆ

Բ. Տպագրութիւն

«Հայոց Հայրենասիրական Միու-
թեան» հրատարակած այս վարդապե-
տարանի մէջ համառօտ կերպով բա-
ցատուած է թէ իւրաքանչիւր հայ-
րենասէր Հայ ինչ փափաքներ պէտք
է ունենայ և ինչ պարտքեր ունի կա-
տարելու:

Կը ինքզուրի ամեն հայրենասէր Հա-
յերէ իրենց չղջանի մէջ տարածել այս
տետրակ: Մէկ անգամէն 50 օրինակ
ծախու առնողին կը զրկուի 5 ֆրանգով
Հատին գինն է 15 սանթիմ (Պարտկա-
տանի Հայերին համար 10 սանթիմ):

Ինչպէս ամեն լրագիրներ, Արմենիա
ալ կընդունին ծանուցումներ հրատարա-
կելու համար. անոնք որ պէտք կուեն-
ան Արմենիա միջոցով մէկի գիմելու ա-
նել կամ մի բան յայտարարել, պատրաստ

ենք ընդունելի ենք ծանուցումներ ըստ,
լրագրական սովորութեան: Ծանուցում-
ները գիները նշանակուած են Արմենիա
ճակատը, տառին վրայ հաշուելով. 1 եր-
կաթագրի (գլխագիր) համար 2 սանթիմ
և 1 բոլորգրի համար 1 սանթիմ: 3 ան-
գամ գրուելիք ծանուցումը գինին վրայ
%ին 10 զեղչ կը լինի. 10 և աւելի ան-
գամներ գրուելիք ծանուցումը գին վը-
րայ 0/0ի 30 զեղչ: Սակարկութիւն չըն-
դունուի:

Նշանակք Հայաստանեայց. Մայր
Հայաստանի պատկերը՝ Հայոց 4 թա-
գաւորութիւնների նշանակներովը
մէկտեղ փայլուն թղթի վրայ և կանաչ,
կապոյտ և դեղին գոյներով ներկուած:
1 ֆրանգ:

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ՍՐԲԱՋԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Տաճկական բռնութեան նահատակ
եղող խորէն Նարայէ-Ղուսինեան Սըր-
բաջանի պատկերը ընտիր թղթի վը-
րայ տպուած կը ծախուի Արմենիա
խմբագրատունը: Գինն է 65 սան-
թիմ, փոստի ծախքը խմբագրատու-
նէն վճարուելով:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարա-
կած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղչ
կը լինի Պարսկաստանի Հայերին հա-
մար որոնց կը զրկուի փակագծի մէջ
նշանակուած գիներով:

Ա. ՀԱՅ ԳԻՒՅԵՆՈՒՂԻ ՄԸ (Սպառած):

Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՅԻ

Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՍԲԱՅԷԼԻ

Դ. ԱՋԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՒ

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՏԱՄ-
ԲԱՊԵՏԱՅ (Սպառած)

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԵՈՒՄԻՆԵՐԸ. — (Հայաս-
տանցիներ պանդխտութեան տխուր
հետեւանքների սէկ փոքրիկ պատկերը
կը ներկայացունէ վիպական կերպով):
Գին (90 սանթիմ) 1 ֆրանգ 20 սանթիմ:

Զ. ԳԱՄԱԲԱՐՔՈՒՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ յետ այբուբենի աւարտե-
լուն (Մեծանուն հայ բանաստեղծին
վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր ու
ոտանաւորներէն 3րդ՝ առանձին տետ-
րակով հրատարակուած են): 50 հատր
2 ֆր. և 50 սանթիմ, հատը (5 սանթիմ)
10 սանթիմ:

Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԵՆԲԸ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ.
(Սպառած)

Ը. ԹԻՒՐԿԻԱԻ ՀԱՅՐԵՆ ԵՒ ԻՐԵՆԸ ԳՐԱ-
ՑԻՆԵՐ (Թիւրքիայի Հայերին և իրենց
գրայի ազգերի վրայ վիճակագրական
և ցեղաբանական ամփոփ և հետա-
քրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պա-
րունակէ: Թիւրքահայաստանի մէջ բը-
նակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչների
թուին բաղդատական մէկ ցուցակն
այ կցուած է տետրակին վերջը): Գին
50 սանթիմ (35 սանթիմ):

Թ. «ԱՐՄԷՆԻԱ» ԶՈՒՇԱՐԱՐ (Արմենիայի
Ա. տարեշրջանի թիւերը այժմ բոլորու-
վին սպառած և միեւնոյն ժամանակ
շատերի հետաքրքրութեան առարկայ

դարձած լինելով, այդ չղջանի մէջ Մ.
Փորթուգալեանի գրած առաջնորդող
յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփ-
ւած են Յուշարարի մէջ որ ութածալ
գիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ):
(1 ֆրանգ) 1 ֆր. 40 սանթիմ

Ժ. ՎԼԻԺ (Պուլկարիայի մէջ Թիւրքերի
արած բարբարոսութիւններէն մի փոք-
րիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց
կուտայ թէ Պուլկարներն ինչպիսի մի-
ջոցների գիմած են իրենց վրէժ լու-
ծելու համար): (15 սանթիմ), 20 սանթիմ.
ԺԱ. ԹՈՄԱՍ ԲՈՅԱՐԻՍ (Թունաստանի մէջ
Թիւրքերի արած բարբարոսութիւն-
ներէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկա-
յացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներն
ինչպիսի միջոցների գիմած են իրենց
վրէժ լուծելու համար), (0,15 սանթիմ)
20 սանթիմ:

ԺԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ԳՐԱՅ ՈՏԱՆԱԻՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրե-
նասիրական ոտանաւորներէ մի քանին
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իբ-
րեւ նմոյշներ զանազան քաղաքների
մէջ և զանազան տպաւորութիւնները
տակիւրերբեմ գրած ոտանաւորներին
որոնք ժամանակին հրատարակուած չի
լինելով կորսուած են այժմ: Այն մի
քանի ոտանաւորներ որոնք իբրեւ նմոյշ
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ,
ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պոլիս տը-
պագրուած ազգային երգարաններին
մէջ՝ որոց վերստին տպագրութիւնն
վաղուց արդէն արգելուած է, և Ասիա
և Արմենիա լրագիրներին մէջ: Նմոյշներ
մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տըր-
ւած են նաեւ թէ այդ ոտանաւորներ
ինչ տպաւորութիւնների տակ ներշն-
չուելով գրուած են: Գին (10 սանթիմ)
15 սանթիմ:

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊՈԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՆՆՈՒԱՄ
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՊԼԱՐԱՐՈՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը
ներկայացունէ ընտանեկան տխուր
պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ
անբարոյական մի հայր իւր ազգական-
ուած վարքաւորքով որչափ չարքե-
ների պատճառ դարձած է և վերջ ի
վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով
սպաննուած և անհետացած է աշ-
խարհէ: Գին 1 ֆրանգ, (75 սանթիմ):

ՅՆՕՐԷՆ — ԽՄԲԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Le Gérant: François CARRIÈRE

ՄԱՐՍԵԻԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi,
Allées de Meilhan, 44.